

μάτων τοῦ κ. Ν. Λούρου ἀπὸ ἐπιστημονικῆς καὶ διδακτικῆς ἀπόψεως, πολὺ τιμητικὴ διὰ τὴν ἑλληνικὴν ἐπιστήμην.

Ἄλλ' ὑπάρχει καὶ ἓν σημεῖον, ὅπερ ξενίζει τὸν Ἕλληνα ἀναγνώστην. Τοῦτο δὲ εἶναι ἡ γλῶσσα τῶν βιβλίων.

Ὁ κ. Λούρος διεκρίνετο, πάντοτε, ἀπὸ φοιτητῆς διὰ τὴν ὠραίαν καὶ καθαρὰν ἑλληνικὴν γλῶσσαν του, τὴν ὁποίαν μετεχειρίζετο, τόσον διὰ τὸν προφορικόν, ὅσον καὶ τὸν γραπτὸν λόγον. Εἶναι δὲ ἄριστος γνώστης τῆς καθαρᾶς ἑλληνικῆς καὶ ῥήτωρ εὐφραδῆς καὶ καλλιεπῆς. Ὡς τοιοῦτον δὲ τὸν ἐγνώρισα ὅτε ἦτο μαθητῆς μου. Διὰ τοῦτο ἐξεπλάγην πολὺ, ὅταν ἀνέγνωσα τὰ τελευταῖα αὐτὰ ἔργα του, γραφέντα εἰς γλῶσσαν πολὺ δημοτικὴν καὶ τοῦ ἔγγραφα τὴν διαφωνίαν μου.

Δικαιολογούμενος εἰς τὸν πρόλογον τῆς Μαιευτικῆς του ὁ κ. Λούρος, γράφει τὰ ἑξῆς:

«Ὁμολογῶ, ὅτι καὶ τοῦτο τὸ βιβλίον γράφτηκε δόλοκληρο πρῶτα σὴ καθαρεύουσα. Ξαναδιαβάζοντάς το ἄρχισα νὰ νιώθω, ὅπως καὶ γὰ τόσα ἄλλα θέματα τῆς ἐθνικῆς μας ζωῆς, πὼς μὲ τὴν καινούργια δόξα τῆς Πατριδᾶς μας, ἀνάμεσα σὲ τούτῃ τῇ μεγάλῃ κοσμοχალασίᾳ, ἦρθε ἡ στιγμή νὰ καταργήσομε τὰ στραβοπατημένα καλούπια τῆς συνήθειας καὶ νὰ κοιτάξομε κατὰματα μὲ θάρρος τὰ προβλήματα μας καὶ τὴ πραγματικότητα.

Μοῦ φάνηκε τότε τὸ τελειωμένο βιβλίον μου σὰν προθήκη Μουσείου. Ὅλα του τὰ ζωντανὰ νοήματα τὰ βρῆκα στεγνὰ καὶ ἐπίσημα χωρὶς πνοὴ καὶ ἀπλότητα, σὰν τακτοποιημένα μὲ τὴ γνωστὴ προσποίηση τῆς ἐπιδείξεως.

Αὐτὴ ἦτο ἡ ἀρχὴ τῆς μεταστροφῆς τοῦ κ. Ν. Λούρου, ἐκ τῶν ἀρίστων ὀπαδῶν τῆς καθαρευούσης πρὸς τὴν τάξιν τῶν δημοτικιστῶν.

Δὲν ἔχω ἀμφιβολίαν, ὅτι ὁ κ. Ν. Λούρος θὰ ἠδύνατο νὰ ἐπιτύχῃ καλύτερα, εἰς τὴν ὁποίαν γράφονται ὅλα σχεδὸν τὰ συγγράμματα, καθὼς καὶ ὅλαι αἱ ἑλληνικαὶ ἐφημερίδες, ἀναγινωσκόμεναι ἀπὸ ὅλους τοὺς Ἕλληνας τοῦ ἐσωτερικοῦ καὶ τοῦ ἐξωτερικοῦ, ἐκτὸς τῶν κομμουνιστῶν.

ΑΝΑΚΟΙΝΩΣΙΣ ΜΕΛΟΥΣ

ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΗ.— Τὰ λογοτεχνικὰ εἶδη τὰ προτιμώμενα πρὸς ἀνάγνωσιν ὑπὸ τῶν Ἑλληνοπαίδων κατὰ τὰ διάφορα ἔτη τῆς ἡλικίας αὐτῶν καὶ παιδαγωγικὰ συμπεράσματα. (Ἐπὶ τῇ βάσει πειραματικῶν ἐρευνῶν), ὑπὸ *Νικολάου Ἐξαρχοπούλου*.

Ἡ παροῦσα ἀνακοίνωσις εἶναι ἡ τρίτη γινόμενη ὑπ' ἐμοῦ πρὸς τὴν Ἀκαδημίαν περὶ τῆς ἐξελίξεως τοῦ ἀναγνωστικοῦ διαφέροντος κατὰ τὴν παιδικὴν ἡλικίαν. Ἀπο-

τελεῖ δὲ συμπλήρωσιν τῶν δύο προηγουμένων. Διὰ τῆς πρώτης ἐξητάσαμεν γενικῶς, τίς ἢ ἔντασις τοῦ πρὸς ἀνάγνωσιν διαφέροντος κατὰ τὰς διαφόρους περιόδους τῆς παιδικῆς ἡλικίας. Ἡ δευτέρα εἶχεν ὑποκείμενον, πρὸς ποίου εἴδους ἀναγνώσματα στρέφουσιν οἱ παῖδες ἐκάστοτε τὴν προτίμησιν αὐτῶν, ἀλλαις λέξεσι, ποῖον τὸ περιεχόμενον τῶν ἐκάστοτε προτιμωμένων ὑπὸ τῶν παιδῶν ἀναγνωσμάτων. Ἡ δὲ παρούσα ἀναφέρεται εἰς τὴν μορφήν τῶν παιδικῶν ἀναγνωσμάτων. Προσπαθεῖ νὰ διαλευκάνη τὸ ζήτημα τῆς ἐξελίξεως τοῦ λογοτεχνικοῦ διαφέροντος τῶν παιδῶν καὶ εἰδικώτερον ἐξετάζει, ἀπὸ ποίας ἡλικίας ἄρχεται ἀναφαινόμενον διαφέρειν πρὸς ἀνάγνωσιν λογοτεχνημάτων, πῶς χωρεῖ ἡ ἐξέλιξις αὐτοῦ καὶ ποῖα τὰ ἐκάστοτε ὑπὸ τῶν παιδῶν προτιμώμενα λογοτεχνικὰ εἶδη.

Καὶ τῆς ἐρέυνης ταύτης ἡ παιδαγωγικὴ σημασία εἶναι προφανῆς. Αὕτη δύναται νὰ ὑποβοηθήσῃ εἰς τὴν ὀρθὴν ρύθμισιν ποικίλων ζητημάτων τῆς Διδακτικῆς, κατ' ἐξοχὴν δὲ τῶν σχετικῶν πρὸς τὴν διδασκαλίαν τῶν γλωσσικῶν μαθημάτων ἐν ἐν τοῖς σχολείοις ἡμῶν καὶ τὴν ὀρθὴν ἐκλογὴν τῶν ἐκάστοτε ἐρμηνευτέων κειμένων.

Τὸ προκείμενον ζήτημα εἶναι δυνατὸν νὰ ἐρευνηθῇ πειραματικῶς διὰ πλείονων μεθόδων καὶ δὴ α) διὰ τοῦ ἐρωτηματολογίου, τ.ἔ. ἐρωτήσεων σχετικῶν πρὸς τὸ θέμα, ἀπευθυνομένων εἰς τοὺς ἐξεταζομένους μαθητάς, β) δι' ἐρωτήσεων ἀπευθυνομένων εἰς τοὺς γονεῖς τῶν παιδῶν, γ) διὰ τῆς ἀναλύσεως τοῦ περιεχομένου εἰδικῆς ἐκθέσεως, συνταχθείσης ὑπὸ τῶν ἐξεταζομένων παιδῶν, δ) διὰ τῆς παρακολούθησεως τῶν βιβλίων, ἅτινα οἱ παῖδες ἐκλέγουσιν αὐτοβούλως πρὸς ἀνάγνωσιν κατὰ τὰς ἐλευθέραις ὥρας αὐτῶν.

Ἀποφεύγομεν περιγραφὴν τῶν μεθόδων τούτων, διότι τοῦτο ἐγένετο κατὰ τὴν πρώτῃν ἀνακοίνωσιν ἡμῶν. Παρατηροῦμεν μόνον, ὅτι πρέπει τὰ ἐξαγόμενα νὰ στηρίζωνται ἐπὶ τῆς ἐξετάσεως μεγάλου ἀριθμοῦ παιδῶν, διότι τοῦτο ἀσφαλίζει τὴν ἐξαγωγὴν ἀσφαλεστέρων καὶ καθολικωτέρων πορισμάτων.

Καὶ ἐν τῇ παρούσῃ ἐρέυνῃ ἐφηρμόσαμεν πλείονας τῆς μιᾶς μεθόδους. Ἡ πρώτη συνίσταται εἰς τὴν παρακολούθησιν τῶν ὑπὸ τῶν παιδῶν αὐτοβούλως ἐκλεγομένων πρὸς ἀνάγνωσιν ἔργων κατὰ τὰς ἐλευθέραις ἀπὸ ἄλλων ἀσχολιῶν ὥρας αὐτῶν, ἡ δὲ δευτέρα εἰς τὴν ἀνίχνευσιν τῶν λογοτεχνικῶν προτιμήσεων αὐτῶν ἐπὶ τῇ βάσει ἀποκρίσεων, διδομένων ὑπ' αὐτῶν εἰς ὠρισμένα ἐρωτήματα ἡμῶν.

Α. Παρακολούθησις τῶν ὑπὸ τῶν παιδῶν ἐκλεγομένων βιβλίων πρὸς ἀνάγνωσιν ἐφηρμόσθη ὑφ' ἡμῶν ὡς ἐξῆς:

Εὐτυχήσαντες νὰ ἔχωμεν ὑπὸ τὴν ἄμεσον ἡμῶν ἐποπτεῖαν συγκρότημα σχολείων, λειτουργούντων ὑπὸ τὰς ἀρίστας καὶ τὰς αὐτὰς συνθήκας, ἠδυνήθημεν νὰ θέσωμεν εἰς ἐφαρμογὴν ἐν αὐτοῖς σειρὰν μέτρων μεταξὺ τῶν ὁποίων καὶ τὸ ἐπόμενον: Κατηρτίσαμεν μαθητικὴν βιβλιοθήκην, φροντίσαντες, ὥστε νὰ πλουτισθῇ αὕτη διὰ

τῶν καταλληλοτέρων εἰς ἑλληνικὴν γλῶσσαν ἐπιστημονικῶν καὶ λογοτεχνικῶν βιβλίων, τῶν προσιτῶν εἰς τὴν παιδικὴν ἀντίληψιν. Αὕτη ἐλειτουργεῖ ἐν ἰδιαιτέρῳ αἰθούσῃ τοῦ διδασκῆριου, εἶχον δ' ἐλευθερίαν νὰ εἰσέρχωνται εἰς αὐτὴν οἱ μαθηταὶ καὶ νὰ χρησιμοποιοῦσι τὰ βιβλία τῆς ἐκλογῆς των. Διηυθύνετο ὑπ' αὐτῶν τῶν μαθητῶν, οἵτινες εἶχον ἀσκηθῆ νὰ ἐκτελῶσι τὰ ποικίλα ἔργα τὰ ἀπαιτούμενα πρὸς λειτουργίαν αὐτῆς.

Ἡ συστηματικὴ παρακολούθησις τῶν ἀναγινωσκόντων παιδίων, ἀρξαμένη ἀπὸ τοῦ ἔτους 1931, ἐξηκολούθησε μέχρι τῆς ἡμέρας τῆς ἐπιτάξεως τοῦ διδασκῆριου τοῦ Πειραματικοῦ Σχολείου ὑπὸ τῶν ὀργάνων κατοχῆς ἐν ἔτει 1941, τ. ἔ. ἐπὶ μίαν δεκατίαν. Τὰ ἐκλεγόμενα πρὸς ἀνάγνωσιν βιβλία κατεγράφοντο καταλλήλως καὶ ἐπηκολούθει ἐν τῷ ἐργαστηρίῳ τῆς πειραματικῆς παιδαγωγικῆς ἢ στατιστικῆ καὶ ἡ λοιπὴ ἐπιστημονικὴ ἐπεξεργασία αὐτῶν. Διὰ τῆς τοιαύτης παρακολούθησεως συνελέξαμεν 3443 περιπτώσεις, ἀνηκούσας εἰς ἄρρενας μαθητὰς ἡλικίας 7—20 ἐτῶν, φοιτῶντας εἰς τὸ δημοτικὸν σχολεῖον καὶ τὸ γυμνάσιον.

Αἱ συλλεγεῖσαι περιπτώσεις προτιμήσεως λογοτεχνημάτων ἀνῆλθον εἰς 1364. Τὰ πορίσματα δ' ἐκ τῆς ἐπεξεργασίας αὐτῶν περιελάβομεν εἰς τοὺς ἐπισυναπτομένους δύο πίνακας, ἐκ τῶν ὁποίων ὁ ὑπ' ἀριθ. 1 δηλοῖ τὰ πορίσματα εἰς ἀριθμοὺς ἀπολύτως, ὁ δὲ ὑπ' ἀριθ. 2 τὰ αὐτὰ πορίσματα ἐπὶ τοῖς %.

Τὰ ἀναγνωσθέντα λογοτεχνήματα διηρέσαμεν ἐν πρώτοις εἰς πεζὰ καὶ ποιητικά. Κατὰ τὴν ὑποδιαίρεσιν ὅμως αὐτῶν εἰς μερικώτερα εἶδη δὲν ἐφηρμόσαμεν τὴν αὐστηρῶς ἐπιστημονικὴν γραμματολογικὴν διαίρεσιν, ἀλλ' ἀνεγράψαμεν καὶ τινα εἶδη διὰ τῶν ὁποίων καθίστανται ἀναλυτικώτερα καὶ σαφέστερα τὰ πορίσματα ἡμῶν. Συνάγομεν δὲ τὰ ἐπόμενα πορίσματα ἐκ τῆς μελέτης τῶν ἐν τοῖς πίναξιν ἀριθμῶν:

Ἐκ τῶν δύο μεγάλων λογοτεχνικῶν κατηγοριῶν προτιμῶνται ὑπὸ τῶν παιδίων τὰ πεζογραφήματα ἐν πολὺ ἰσχυροτέρῳ βαθμῷ ἢ τὰ ποιητικὰ ἔργα. Οὕτως ἐκ τῶν ὑφ' ἡμῶν ἐρευνηθεισῶν 1364 περιπτώσεων αἱ 1218 ἀντιπροσωπεύουσι πεζὰ ἔργα, αἱ δὲ 146 ποιητικά.

2. Ἡ τάσις πρὸς ἀνάγνωσιν πεζογραφημάτων ἄρχεται ἐνωρὶς καὶ διαρκεῖ καθ' ὅλην τὴν περίοδον τῆς παιδικῆς ἡλικίας, εἶναι δ' ἰσχυροτάτη κατὰ τὰ ἔτη 10—15. Τοῦναντίον τὸ διαφέρον πρὸς ἀνάγνωσιν ποιητικῶν ἔργων ἀναφαίνεται βραδύτερον (ἀπὸ τοῦ 13^{ου} ἔτους).

3. Ἐκ τῶν ποιητικῶν λογοτεχνημάτων ἡ προτίμησις πρὸς ἀνάγνωσιν στρέφεται ἐν ἀρχῇ εἰς ἔργα σατυρικὰ καὶ κωμωδίας, βραδύτερον δὲ εἰς λυρικὰ ποιήματα.

4. Ἐκ τῶν εἰδῶν τῆς ποιήσεως ἔρχονται κατὰ σειρὰν προτιμήσεως: α) σάτυρα καὶ κωμωδία (77 ἐκ τῶν 146 περιπτώσεων), β) λυρικὰ ποιήματα (42 ἐκ τῶν 146 περιπτώσεων), γ) παιδικὸν θέατρον (19 ἐκ τῶν 146 περιπτώσεων), δ) δρᾶμα (8 ἐκ

των 146 περιπτώσεων), ε) ἐπικά ποιήματα δὲν φέρονται ἐφελκύσαντα τὸ διαφέρον τῶν ἀναγνωστῶν τῆς παιδικῆς ἡμῶν βιβλιοθήκης. Ἴσως τοῦτο ἀποδοτέον εἰς τὸ ὅτι δὲν περιεῖχεν αὕτη ἐπαρκῆ ἀριθμὸν σχετικῶν ἔργων. Ἐξ ἐρευνῶν ὅμως ἄλλων ἐρευνητῶν καταφαίνεται ὅτι ἡ ἐπικὴ ποίησις προτιμᾶται τῆς λυρικῆς ὑπὸ τῶν παίδων πασῶν τῶν ἡλικιῶν, ἀρρένων καὶ θηλέων, καὶ δὴ ἐν μείζονι βαθμῷ ὑπὸ τῶν ἀρρένων¹. Καὶ εἶναι τοῦτο εὐεξήγητον, καθότι ἡ ἐν τοῖς ἐπικοῖς ποιήμασιν ἀρχουσα ἱστορικὴ περιγραφικὴ παράστασις πραγματικῶν γεγονότων, ἡ συνήθως κοσμουμένη ὑπὸ λεπτομερειῶν, διευκολύνει τὴν κατανόησιν καὶ προσελκύει τὸ διαφέρον. Ἰδίᾳ δὲ τὰ ποιήματα, τὰ ἐξυμνοῦντα ἐν ὠραίᾳ γλώσσῃ ἀγῶνας καὶ ἥρωικὰς πράξεις, ἐγείρουσι τὴν φαντασίαν καὶ δεσμεύουσι τὸ συναίσθημα τοῦ παιδός.

5. Ἐκ τῶν πεζογραφημάτων, ἐὰν ἐξαιρέσωμεν τὰ παραμύθια, τὰς μυθολογικὰς καὶ τὰς περιπετειώδεις διηγήσεις, αἵτινες ἐλκύουσιν ἐνωρίτατα ζωηρότατον τὸ διαφέρον τῶν παίδων, ἔρχονται κατὰ σειρὰν προτιμήσεως α) διηγήματα (261 ἐκ τῶν 1218 περιπτώσεων), β) τὸ παιδικὸν μυθιστόρημα (237 ἐκ τῶν 1218 περιπτώσεων), γ) ἀσθενέστερον διαφέρον παρατηρήθη πρὸς τὴν ἱστοριογραφίαν, δ) οὐδαμῶς ἐφείλκυσαν τὸ παιδικὸν διαφέρον οἱ ρητορικοὶ λόγοι.

6. Κατὰ ταῦτα τὰ μάλιστα προτιμώμενα ἦσαν ἐκ μὲν τῶν εἰδῶν τῆς ποιήσεως ἡ κωμωδία, ἐκ δὲ τῶν πεζῶν τὰ διηγήματα καὶ τὸ μυθιστόρημα.

Β. Πορίσματα ἐξαχθέντα διὰ τῆς εφαρμογῆς τῆς μεθόδου τοῦ ἐρωτηματολογίου.

Εἰδικὰ ἐρωτήματα ἀπευθύνονται εἰς ὅσον τὸ δυνατόν μεγαλύτερον ἀριθμὸν μαθητῶν. Διὰ στατιστικῆς δ' ἐπεξεργασίας τῶν δοθεισῶν εἰς αὐτὰ ἀποκρίσεων ἐξάγονται συμπεράσματα. Διὰ τὴν λύσιν τοῦ προκειμένου ζητήματος ἀπηυθύναμεν εἰς τοὺς ὑπ' ἡμῶν ἐξετασθέντας μαθητὰς τὴν διπλῆν ἐρώτησιν: «Τί βιβλία σοῦ ἀρέσει νὰ ἀναγινώσκῃς καὶ διατί;». Οὗτοι δ' ἀπεκρίνοντο γραπτῶς. Ἡ στατιστικὴ δ' ἐπεξεργασία τοῦ ὕλικου ἐγένετο ὡς ἐξῆς: Ἐκάστη ἀπόκρισις καταγράφετο εἰς ἰδιαιτερον δελτίον. Μετὰ τοῦτο ἐχωρίσθησαν τὰ δελτία ἀρρένων καὶ θηλέων. Ἐπηκολούθησε χωρισμὸς τῶν δελτίων εἰς τὰ ἔτη τῶν ἐξετασθέντων. Τέλος δ' ἐγένετο νέος χωρισμὸς τῶν δελτίων ἐκάστου ἔτους ἀναλόγως τοῦ περιεχομένου τῶν δοθεισῶν ἀποκρίσεων.

Ἡ μέθοδος αὕτη εἶναι εὐχρηστος, καθιστῶσα εὐχερῆ τὴν συλλογὴν πληθῶς ὕλικου καὶ τὴν στατιστικὴν ἐπεξεργασίαν αὐτοῦ, καθότι τὸ περιεχόμενον τῶν ἀποκρίσεων εἶναι ὁμοιόμορφον. Ἡ ἀποκλειστικὴ ὅμως χρῆσις αὐτῆς ἐνέχει μονομερείας,

¹ Πρβλ. ἰδίᾳ W. SEEMANN, Wie stehen die Kinder zu Gedichten. Archiv für Pädagogik, II Teil, Die pädagogische Forschung. II Jahrg. 3 Heft (April 1914), σ. 276-296.

διότι δὲν ἀποκλείεται πολλοὶ ἐκ τῶν ἐξεταζομένων νὰ μὴ δηλώσι τὰ πραγματικὰ αὐτῶν διαφέροντα, εἴτε διότι ἀποκρίνονται ἀσυνειδήτως, εἴτε διότι ἀπὸ σκοποῦ δίδουσιν ἐσφαλμένους ἀποκρίσεις. Διὰ ταῦτα ἐνδείνεται χρήσις τῆς μεθόδου ταύτης ἐν συνδυασμῷ μετ' ἄλλων.

Ἐἰς τὸ πρῶτον μέρος τοῦ δοθέντος ὑφ' ἡμῶν ἐρωτήματος ἐδόθη μέγας ἀριθμὸς ἀποκρίσεων. Ἐκ τούτων δ' ἐχρησιμοποίησαμεν διὰ τὸ παρὸν θέμα 1786. Τὰ πορίσματα δέ, εἰς τὰ ὁποῖα κατελήξαμεν, εἶναι τὰ ἐπόμενα:

1. Ἐκ τῶν 1786 περιπτώσεων μόναι αἱ 316 ἐδήλουν διαφέρον ὑπὲρ λογοτεχνικῶν ἔργων. Τοῦτο δηλοῖ ὅτι αἱ πρὸς τὰ λογοτεχνήματα προτιμήσεις ὑπολείπονται τῶν λοιπῶν εἰδῶν τοῦ λόγου, τ.ἔ. τῶν ἐπιστημονικῶν, τῶν σχολικῶν ἐγχειριδίων, τῶν ἱστορικῶν ἔργων κ.τ.λ.

2. Ἰσχυρὰ στροφή πρὸς τὰ λογοτεχνήματα ἐκδηλοῦται κατὰ τὰ ἔτη 14-16.

3. Τὰ πεζογραφήματα προτιμῶνται ἐν ἰσχυροτέρῳ βαθμῷ ἢ τὰ ποιητικὰ ἔργα. Οὕτως ἐκ τῶν 319 περιπτώσεων 253 ἀνήκον εἰς προτιμήσεις πεζῶν λογοτεχνημάτων, καὶ μόνον 66 εἰς ποιητικὰ ἔργα.

4. Ἡ τάσις πρὸς ἀνάγνωσιν πεζογραφημάτων προηγεῖται καὶ χρονικῶς τῆς ἐπιθυμίας πρὸς ἀνάγνωσιν ποιημάτων καὶ ἄρχεται ζωηρὰ ἀπὸ τοῦ 8^{ου} ἔτους τῆς ἡλικίας, διαρκοῦσα καθ' ὅλην τὴν περίοδον τῆς παιδικῆς ἡλικίας, εἶναι δ' ἰσχυροτάτη κατὰ τὰ ἔτη 10-15, ἐνῶ ἡ τάσις πρὸς ποιήματα ἀναφαίνεται βραδύτερον (ἀπὸ τοῦ 13^{ου} ἔτους).

5. Ἐκ τῶν πεζογραφημάτων ἔρχονται κατὰ σειράν προτιμήσεως α) παραμύθια καὶ μυθιστορήματα (95 ἐκ τῶν 253 περιπτώσεων), β) διηγήματα (53 ἐκ τῶν 253), γ) περιγραφαὶ ταξιδίων.

6. Ἐκ τῶν πεζογραφημάτων τὰ ἥκιστα προτιμώμενα εἶναι τὰ χρονογραφήματα καὶ οἱ ρητορικοὶ λόγοι.

7. Ἐκ τῶν εἰδῶν τῆς ποιήσεως ἔρχονται κατὰ σειράν προτιμήσεως κωμῳδία, τραγωδία, λυρική ποίησις. Ἄλλαις λέξεσι, τὰ μάλιστα προτιμώμενα εἶναι ἡ κωμῳδία καὶ τὰ ἥκιστα ἡ λυρική ποίησις.

8. Ἐκ τῶν ἀποκρίσεων, τὰς ὁποίας οἱ ἐξετασθέντες δίδουσιν εἰς τὸ δεύτερον μέρος τοῦ ἐρωτήματος (τὸ διατί, θέλοντες νὰ δικαιολογήσωσι τὰς προτιμήσεις αὐτῶν, συνάγεται, ὅτι οὗτοι ἱκανὰ ἔτη μετὰ τὴν ἔναρξιν τοῦ σχολικοῦ βίου αὐτῶν, κρίνουσι περὶ τῆς ἀξίας τῶν ἀναγνωσμάτων των, ἀποβλέποντες ἀποκλειστικῶς εἰς τὸ περιεχόμενον αὐτῶν, οὐδαμῶς δὲ ἢ ἐλάχιστα εἰς τὴν μορφήν καὶ τὴν τεχνικὴν σύνθεσιν. Εἶναι ἀνίκανοι νὰ διακρίνωσι καὶ ἐκτιμῆσωσι τὰ σημεῖα ταῦτα καὶ νὰ παρακολούθησωσι διὰ τῆς κρίσεως καὶ τοῦ συναισθήματος τὰς καλλονάς, αἵτινες ἐλκύουσι τὸν μεμρφωμένον ὄριμον ἄνθρωπον. Τοῦτο εἶναι εὐλογον, δεδομένου, ὅτι ἡ παρακολούθησις

τῶν ἀρετῶν λογοτεχνήματός τινος, ἢ εἰσδύσεις εἰς τὰς ἰδέας καὶ τὰς προθέσεις τοῦ καλλιτέχνου καὶ ἡ ἔγερσις ἀναλόγων συναισθημάτων εἶναι ἔργον δυσχερές. Καὶ ἐξαρτᾶται ἡ ἱκανότης αὕτη ἐκ πολλῶν παραγόντων, μεταξὺ τῶν ὁποίων προέχουσιν ἔμφυτοι προδιαθέσεις, ἡ ἡλικία τοῦ ἀναγινώσκοντος, ἡ ἐξέλιξις τῆς κριτικῆς του ἱκανότητος, ἄσκησις αὐτοῦ περὶ τὴν λογοτεχνικὴν ἀνάγνωσιν καὶ κρίσιν, γλωσσικὴ ἐξέλιξις αὐτοῦ, ἰδίᾳ δὲ ἱκνότης του πρὸς λογοτεχνικὴν παραγωγὴν.

Διὰ τοῦτο οἱ παῖδες πολλὰ ἔτη μετὰ τὴν ἔναρξιν τῆς φοιτήσεως αὐτῶν εἰς τὸ σχολεῖον κρίνουσι τὰ γραπτὰ μνημεῖα ἀναλόγως τοῦ περιεχομένου αὐτῶν καὶ στρέφουσι τὴν παρατήρησιν πρὸς τοῦτο ἢ ἐκεῖνο τὸ λογοτέχνημα ἀναλόγως τοῦ διαφέροντος, ὅπερ προκαλεῖ τὸ περιεχόμενον. Ἡ αἰσθητικὴ δὲ κατανόησις καὶ ἀπόλαυσις, ἡ ἐκπηγάζουσα ἐκ τῆς μορφῆς καὶ τῆς συνθέσεως τοῦ ἔργου, ἔρχονται βραδύτερον, καὶ δὴ ἀπὸ τοῦ 14^{ου} καὶ 15^{ου} ἔτους, ὑπὸ τὴν προϋπόθεσιν, ὅτι ἔχει προηγηθῆ κατὰλληλος ἄσκησις. Οὕτως οἱ μὲν νεώτεροι τῶν ὑφ' ἡμῶν ἐξετασθέντων, οἱ φοιτῶντες εἰς τὰς κατωτέρας τάξεις τοῦ δημοτικοῦ σχολείου καὶ ἔχοντες ἡλικίαν μέχρι δέκα ἐτῶν, ἢ ἀδυνατοῦσι νὰ δώσωσι δικαιολογίαν τινὰ τῆς προτιμήσεώς των ἢ παρέχουσι γενικωτάτας (διότι εἶναι ὠραῖον—διότι μοῦ ἀρέσει) ἢ περιορίζονται εἰς ὠρισμένα πραγματικὰ σημεῖα τοῦ λογοτεχνήματος, ἅτινα ἐξαίρουσιν ὑπὲρ τὸ ὅλον, προτιμῶντες ἰδίως τὰ ἔχοντα σχέσιν τινὰ πρὸς τὴν ζωὴν των.

Καὶ μέχρι τοῦ δωδεκάτου ἔτους ἡ προτίμησις ἐξακολουθεῖ στρεφομένη πρὸς τὸ περιεχόμενον, ἂν καὶ ἤδη καθίσταται μᾶλλον συνειδητὴ καὶ ἐξαρτᾶται ἀσθενέστερον ἀπὸ λεπτομερείας τοῦ ἔργου. Οὕτως οἱ πρεσβύτεροι παῖδες, παρορῶντες τὰ ἐπὶ μέρους, στρέφονται πρὸς τὸ ὅλον περιεχόμενον καὶ δίδουσι δικαιολογίας τῶν προτιμήσεων αὐτῶν, οἷαι αἱ ἐπόμεναι: Μοῦ ἀρέσει τὸ ποίημα, διότι εἶναι πολεμικόν—διότι ὁμιλεῖ περὶ πολέμου—διότι ὁμιλεῖ περὶ μιᾶς μάχης—διότι περιγράφει κατορθώματα μεγάλων ἀνδρῶν—διότι περιγράφει τὸν Μέγαν Ἀλέξανδρον, τὸν ὁποῖον θαυμάζω—διότι ὁμιλεῖ διὰ τὸν Ναπολέοντα, τὸν ὁποῖον μισῶ—διότι περιγράφει ταξείδια—διότι ἔχει ἱστορικὸν περιεχόμενον—διότι ἔχει ἱστορικὴν βᾶσιν—διότι εἶναι ναυτικόν—διότι ἀναφέρει περὶ ἵπποτῶν—διότι ὁμιλεῖ διὰ κυνήγια—διότι εἶναι πατριωτικόν—διότι μᾶς διδάσκει νὰ μὴ λέγωμεν ψεύματα—διότι εἶναι φαιδρὸν—διότι μὲ κάμνει νὰ γελῶ—διότι ἔχει ὠραίαν γλῶσσαν—διότι εἶναι καλὰ γραμμένο—διότι τὸ τραγουδῶ κ.τ.τ.

Χαρακτηριστικὴ εἶναι ἡ δοθεῖσα εἰς τὸ ἐρώτημα τοῦτο ἀπόκρισις ὑπὸ μαθητοῦ εὐφυοῦς, φοιτῶντος εἰς ἀνωτέραν τάξιν: Εἰς ἐρώτημα τεθὲν εἰς αὐτὸν «Ποῖα θεωρεῖ τὰ ἄριστα ποιήματα», ἔδωκε τὴν ἐπομένην ἀπόκρισιν: «Ἄριστα εἶναι τὰ ἐκφράζοντα εἰς ὠραίας λέξεις ἐκεῖνο, τὸ ὁποῖον συναισθάνεται ἡ καρδιά καὶ ὁμιλεῖ εἰς τὴν ψυχὴν». Ἡ ἀπόκρισις αὕτη δηλοῖ, ὅτι τὸν παιῖδα τέρπει ἡ ὠραία γλωσσικὴ μορφή, ὅταν αὕτη

ΠΙΝΑΞ Ι.

Αί Λογοτεχνικά προτιμήσεις τών άρρένων μαθητών του Περιφερειακού Σχολείου του Πανεπιστημίου 'Αθηνών κατά την φοίτησιν αὐτῶν εἰς τὴν μαθητικὴν βιβλιοθήκην.

	Λογοτεχνικὸν εἶδος τῶν ἀναγνωσθέντων	Ἡ λ ι κ ι α											Σύνολον τῶν ἀναγνωσθέντων	
		7-8	8-9	9-10	10-11	11-12	12-13	13-14	14-15	15-16	16-17	17-18		18-20
		1	4	17	51	77	82	77	59	19	9	5		1
2	..	1	6	8	6	10	3	4	3	41		
3	..	3	1	2	7	9	12	13	7	2	..	56		
4	..	1	3	7	20	30	45	66	23	19	2	261		
5	2	3	3	3	1	..	12		
6	2	5	8	9	16	34	29	7	1	115		
7	4	9	9	12	4	1	38		
8	2	2	9	8	3	5	2	31		
9	16	28	31	59	62	23	14	1	237		
10	1	1	..	1	4	3	9		
11	3	3	8	3	2	1	17		
12	2	1	1	2	22	5	4	2	42		
13	1	4	2	1	1	..	8		
14	1	1	2	18	27	16	8	2	77		
15	4	5	3	5	1	1	1	..	19		
	Σύνολον	5	29	88	149	174	233	272	240	101	56	1364		

ΠΙΝΑΚΕΣ ΙΙ.

Τὰ δεδομένα τοῦ ὑπ' ἀριθμ. Ι πίνακος ἐπὶ τοῖς %

Λογοτεχνικὸν εἶδος τῶν ἀναγνωσθέντων	Ἡ λ ι κ ί α													Σύνολον τῶν ἀναγνωσθέντων	Κατὰ εἶδος ἐπὶ τοῖς %
	7-8	8-9	9-10	10-11	11-12	12-13	13-14	14-15	15-16	16-17	17-18	18-19			
1 Παραμύθια	1	4	13	19	20	19	15	5	2	1	0,3		99,3%	29	
2 Μυθολογικαὶ διηγήσεις		2	14	20	15	25	7	10	7				100%	3	
3 Διηγήσεις		5	2	4	12	16	21	23	12	4			99%	4	
4 Διηγήματα	0,4	1	3	8	12	16	17	25	9	7	1	0,4	99,8%	19	
5 Ἡθογραφικὸν διήγημα						17	25	25	25	8			100%	1	
6 Ἱστορικο - πολεμικὸν διήγημα		2	5	7	8	14	30	25	6	2	0,5		100%	8	
7 Κοινωνικὸν μυθιστόρημα					6	11	24	32	21	10	—	2	100%	3	
8 Μυθιστόρημα						6	29	26	10	16	6		99%	2	
9 Παιδικὸν μυθιστόρημα		1	7	12	13	25	26	10	5	1			100%	17	
10 Περιγραφαὶ			11			11	44	33					99%	1	
11 Ἱστορία καὶ γενικά Λογοτεχνιάς						18	18	47	18	12	5		100%	1	
12 Λυρική ποιήσις			2	5	2	7	5	52	12	10	5		100%	3	
13 Δράμα						12	50	25	—	12			99%	1	
14 Σάτυρα - Κωμῆδια				1	1	3	23	35	20	10	4	3	99%	6	
15 Παιδικὸν θέατρον			21	26	26	16	26	5	—	5			99%	1	
Σύνολον	0,4	2	6	11	13	17	20	17	8	4	1	0,4	99,8%	99%	

ἔχῃ ἐπενδύσει ἰδέας ἀνταποκρινομένας εἰς τὴν ἀντιληπτικὴν ἰκανότητά του καὶ δυναμένας νὰ σαγηνεύσωσιν αὐτόν.

Γενικά τινὰ παιδαγωγικὰ συμπεράσματα.

Ὡς ἀνωτέρω εἵπομεν, ἔρουναι, οἷα ἡ παροῦσα, ὑποβοηθηθοῦσι πρὸς λύσιν ζητημάτων τῆς Διδακτικῆς, οἷα εἶναι: Τὸ περιεχόμενον τῶν ἀναγνωστικῶν βιβλίων ἐκάστης τάξεως καὶ ὁ ὀρθὸς καταρτισμὸς τοῦ προγράμματος τῶν ἐρμηνευτέων λογοτεχνικῶν ἔργων, μάλιστα μὲν ἐν τῇ μητρικῇ γλώσσῃ, παραλλήλως δὲ καὶ ἐν ταῖς ἄλλαις γλώσσαις, ταῖς διδασκομέναις ἐν τῷ σχολείῳ, τ. ἔ. τῇ ἀρχαίᾳ Ἑλληνικῇ, τῇ Λατινικῇ καὶ ταῖς νεωτέραις ξέναις γλώσσαις, ὁ ὀρθὸς τρόπος τῆς ἐκάστοτε ἐπεξεργασίας τῶν λογοτεχνημάτων κ.τ.λ.

Θὰ μνημονεύσωμεν γενικωτάτων τινῶν ἀπαιτήσεων, αἵτινες ἀμέσως συνάγονται ἐκ τῶν ἀνωτέρω ἐρευνῶν:

1. Ἐν ταῖς κατωτέραις τάξεσι τοῦ δημοτικοῦ σχολείου ἄς ὑπερβάλλῃ ἡ ἀνάγνωσις πεζογραφημάτων, ἰδίᾳ μυθικοῦ καὶ συναισθηματικοῦ περιεχομένου. Βραδύτερον ἄς στρέφηται καὶ πρὸς κείμενα ἱστορικοῦ περιεχομένου. Ἡ δ' ἐρμηνεία ρητορικῶν λόγων ἄς τάσσηται εἰς τὰς ἀνωτέρας τάξεις.

2. Ὡς εἰκόσ, ἀπὸ τῆς κατωτάτης τάξεως πρέπει νὰ παρέχωνται εἰς τοὺς παῖδας καὶ ποιήματα, ἅτινα οὔτοι θὰ χρησιμοποιοῦσιν ἐν ἑορταῖς καὶ ἄλλαις καταλλήλοις περιστάσεσιν. Ἄς ἐκλέγωνται ὅμως τοιαῦτα ἅτινα ἕνεκα τοῦ περιεχομένου αὐτῶν δύνανται νὰ προσελκύσωσι τοὺς μικροὺς παῖδας καὶ νὰ κατανοηθῶσιν ὑπ' αὐτῶν.

3. Ἐν μείζονι μέτρῳ, ἢ ὡς συνήθως γίνεται, πρέπει νὰ ἐρμηνεύωνται ἐν ταῖς τάξεσι τοῦ δημοτικοῦ σχολείου καὶ τοῦ Γυμνασίου κωμωδίαί καὶ ἐπικά ποιήματα. Τὸ δὲ δράμα καὶ ἡ λυρική ποίησις ἄς μετατίθενται εἰς ἀνώτερα ἔτη καὶ ἄς καλλιεργῶνται ἐντονώτερον ἐν ταῖς ἀνωτέραις τάξεσι.

4. Παρὰ τὸ κλασσικὸν δράμα πρέπει νὰ ἐρμηνεύωνται καὶ κωμωδίαί καὶ σατυρικὰ ἔργα, καταβαλλομένης, ὡς εἰκόσ, φροντίδος, ὅπως ἐκλέγωνται πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦτον ἔργα, ἅτινα πλὴν τῆς εὐαρεστήσεως, τὴν ὅποιαν προκαλοῦσι, νὰ δύνανται διὰ τῶν ἀναπτυσσομένων ἰδεῶν νὰ ἐπιδρῶσι καὶ μορφωτικῶς καὶ ἠθοπλαστικῶς ἐπὶ τοὺς ἀναγινώσκοντας.

5. Ἐκ τοῦ δεδομένου, ὅτι οἱ παῖδες ἐνωρὶς ἔχουσι τὴν τάσιν νὰ δεικνύωσι προτιμήσεις ὑπὲρ τούτου ἢ ἐκείνου τοῦ λογοτεχνήματος, δὲν πρέπει νὰ συναγάγωμεν, ὅτι οὔτοι δύνανται διὰ τῆς ἀναγνώσεως καθ' ὅλας τὰς περιόδους τῆς ἡλικίας των νὰ εἰσδύωσιν εἰς τὰς καλλογάς τοῦ ἔργου καὶ ἀπολαύωσιν αὐτοῦ ὡς λογοτεχνήματος. Παρὰ ταῦτα ἢ διαλεύκανσις τοῦ ζητήματος, πρὸς ποῖα λογοτεχνικὰ εἶδη στρέφει ἐκάστοτε τὸ διαφέρον ὁ παῖς, καὶ ἂν δὲν εἶναι ἀκόμη ἰκανὸς νὰ ἀναγινώσῃ λογοτεχνικῶς, ὑπο-

βοηθεῖ οὐσιωδῶς εἰς τὴν ὀρθὴν ἐκλογὴν τῶν καταλληλοτέρων δι' ἐκάστην ἡλικίαν πρὸς ἀνάγνωσιν ἐν τῷ σχολείῳ λογοτεχνημάτων. Ἐνεκα ὅμως τῶν ἀνωτέρω ἐκτεθέντων λόγων πρέπει ἀνεξαρτήτως ἀπὸ τοῦ λογοτεχνικοῦ εἴδους καὶ τῆς μορφῆς τῶν πρὸς ἀνάγνωσιν ἐκλεγομένων ποιητικῶν ἔργων νὰ λαμβάνηται ὑπὸ σπουδαίαν ἔποψιν τὸ περιεχόμενον αὐτῶν. Ἄς ἰσχύη ὡς θεμελιώδης κανὼν, ὅτι δεόν νὰ εἶναι τοῦτο καθ' ὅλας τὰς βαθμίδας τοῦ σχολικοῦ βίου προσιτὸν εἰς τὴν παιδικὴν ἀντίληψιν καὶ κατανοήσιν καὶ νὰ εἰκονίζῃ κατὰ προτίμησιν σκηναὶ πραγματικῆς, συνδεδεμένης μετ' ἐντόνου ἐνεργείας ἐν κομψῇ καὶ ζωηρᾷ γλώσσῃ.

ΑΝΑΚΟΙΝΩΣΕΙΣ ΜΗ ΜΕΛΩΝ

ΥΔΡΟΘΕΡΑΠΕΙΑ. — Οἰστρογόνος δρᾶσις ὀργανικῶν ἐνώσεων τῆς ἰλύος ἱαματικῶν πηγῶν τῆς Ἑλλάδος. (Πρόδρομος ἀνακοίνωσις), ὑπὸ **N. Λούρου, B. Τερεξῆ, M. Παυλάτου, A. Εὐαγγελοπούλου, E. Τούνη.** Ἀνεκοινώθη ὑπὸ τοῦ κ. Σπυρ. Δοντιᾶ.

Εἶναι γνωστὸν ὅτι τὰ ἱαματικὰ ὕδατα διαφόρων πηγῶν τῆς Ἑλλάδος καὶ ἰδιαιτέρως τῆς Αἰδηψοῦ ἔχουν εὐνοϊκὴν ἐπίδρασιν ἐπὶ γυναικολογικῶν παθήσεων, ὡς τῆς στειρώσεως καὶ ἄλλων.

Ἡ θεραπευτικὴ ἐνέργεια τῶν ἱαματικῶν πηγῶν δὲν ἔχει πλήρως ἐξακριβωθῆ. Κατ' ἀρχὰς ἀπεδόθη αὕτη εἰς τὰς φυσικὰς μόνον ἰδιότητας τῶν πηγῶν καὶ δὴ εἰς τὴν θερμότητα, ἥτις προσεῖλκυσε τὸν πρωτόγονον ἄνθρωπον πρὸς ἀνακούφισιν τῶν πόνων αὐτοῦ. Ἀργότερον ἐλήφθησαν ὑπ' ὄψιν καὶ αἱ φυσικοχημικαὶ ἰδιότητες αὐτῶν (1), ἰδίως δ' ἡ ἱκανότης ἀπορροφήσεως ὑπὸ τοῦ δέρματος τῶν ὀργανικῶν καὶ ἀνοργάνων οὐσιῶν. Ἐν τούτοις ἡ ἀναμφισβήτητος θεραπευτικὴ ἐνέργεια τῆς ἰλύος καὶ τῶν ὑδάτων τῶν ἱαματικῶν πηγῶν δὲν ἠδυνήθη νὰ ἐξηγηθῆ ἐκ τῆς ἐνεργείας τῶν μέχρι τότε χημικῶς βεβαιωθέντων στοιχείων, οὔτε δύναται νὰ ἀποδοθῆ εἰς τὴν θερμότητα, ἐφ' ὅσον ἀναφέρονται πολὺ καλὰ ἀποτελέσματα καὶ διὰ χρησιμοποίησεως ψυχρᾶς ἰλύος. Ἡ δυσκολία πρὸς ἐξήγησιν τοῦ προβλήματος τούτου καὶ ἐδραΐωσιν ἐπιστημονικῆς πειραματικῆς βάσεως εἶναι δικαιολογημένη, διότι ἡ ἀνάλυσις μίγματος ὀργανικῶν οὐσιῶν δὲν εἶναι ἔργον ἀπλοῦν, εἰς ἐλάχιστα δὲ μεταλλικὰ ὕδατα ὑπάρχουν ὀργανικαὶ οὐσίαι εἰς ποσὰ ἀρκετὰ ἱκανοποιητικὰ, ἐπιτρέποντα τὴν λεπτομερῆ σπουδὴν αὐτῶν. Αἱ ἀκαθαρσίαι, αἱ ἀπλῶς ὡς ἐπιβλαβεῖς οὐσίαι θεωρούμεναι παλαιότερον, περιέχουν ὀργανικὰς ἐνώσεις, αἱ ὁποῖαι κατὰ μέγα μέρος ἐξηγοῦν τὴν χημικὴν, βιοχημικὴν καὶ θεραπευτικὴν ἐνέργειαν τῶν ἰλύων, ὡς καὶ τῶν πρὸς πόσιν καὶ λουτροθεραπείαν ὑδάτων τῶν ἱαματικῶν πηγῶν, δυνάμεναι νὰ τεθοῦν εἰς τὸ αὐτὸ ἐπί-